Svetozar Marković Toza

AZ AGRÁRPROLETARIÁTUS (HELYZETE) VAJDASÁGBAN* I. RÉSZ

Előszó:

Ez az értekezés, írójának feltüntetése nélkül a Jugoszláv Agrárproletariátus Országos Szövetségének 1935—1937-re vonatkozó jelentésében jelent meg részletesen.

Mivel az agrárproletariátus problémájának aktualitása most még nagyobb, mint azelőtt, ennek a tanulmánynak nagy jelentősége van az agrárproletariátus, és a dolgozó nép „barátai" számára.

Az értekezést sokkal több konkrét példával és adattal kellett volna alátámasztani, de ennek előfeltétele a városokban és falvakban adódó helyzet alapos tanulmányozása. Ez azonban meghaladja egy ember lehetőségeit, tíz és száz ember kollektív munkáját igényli.

Ajánlottam több egyénnek és szervezetnek, hogy gyűjtsön össze minél több embert egy szervezeti testületbe, amelynek a feladata Vajdaság tanulmányozása lenne az egybegyűjtött statisztikai adatok és a vidéken szerzett konkrét példák alapján. Gyakran találtam megértésre e téren, de sajnos — a megértésnél többre nem. Ez ma is így van. Az állami statisztika nem szolgáltat és nem is szolgáltathat elég alapot tudományos igényű cikkek és értekezések írásához.

A szövegben előforduló statisztikai adatokat, melyeknek forrása nincs feltüntetve, a szerző gyűjtötte össze vidéken.

S. M.

* Ezt a kimerítő értekezést Svetozar Marković mint különálló kiadványt jelentette meg 1939-ben, Belgrádban „Problemi poljoprivrednog radništva" cím alatt.

Annak érdekében, hogy e tanulmány olvasói képet alkothassanak az országban „uralkodó" földtulajdoni viszonyokról, néhány szóban ismertetjük, hogy is alakultak ezek a viszonyok 1931 óta. Erre különösen azért van szükség, hogy olvasóink ne higgyék, hogy csak Vajdaságban olyan felaprózottak a birtokok, hogy csak itt lelhetők fel ezekkel a felaprózott birtokokkal szemben a nagybirtokok, óriási területeikkel. Amennyiben kiélezettebbek Vajdaságban a földtulajdoni viszonyok, jobban fenyegetik Vajdaságban a kisbirtokokat a föld megmunkálási lehetősége szempontjából.

Az egész Jugoszlávia agrár állam. A mezőgazdaság biztosítja a létfenntartási feltételeket 4 327 000 család számára, vagyis 11 480 000 léleknek. Ezek szerint a lakosság 82%-a munkálja a földet, vagy pedig járadékot élvez utána. Az egész ország területén 23 846 000 hektár (41 439 180 katasztrális hold) művelhető földterület van. Ebből a paraszt családok 85%-a összesen 11 732 524 hektárt (20 387 900 kat. h.) birtokol. A családok fennmaradt 5%-ára 12 114 276 hektár marad (21 051 379 kat. h.). Tehát 4 193 500 paraszt család a termőföld területének 49%-át, míg 133.500 család 51%-át birtokolja. Ezek szerint az első csoportba tartozók tulajdonában családonként 2,79 hektár (3 kat. h. és 1357 négyszögöl) termőföld van. A második csoportba tartozó családokra pedig 98,23 hektár (170 kat. h. és 1114 négyszögöl) jut. Ha valamilyen csoda folytán — és mi nem vagyunk hajlamosak arra, hogy higgyünk a csodákban — az egész művelhető földterületet egyenlő részekre lehetne felosztani azok a családok között, akik a földművelésből élnek és azok között, akik járadékot kapnak a föld után, minden családnak 5,5 hektár terület jutna (9 kat. h. és 892 négyszögöl), vagyis minden földtulajdonos parasztra (nem számítva be a nagyszámú földnélkülit, akit az állami sztatisztika a parasztok közé sorol, ha a munkásokról van szó, és a nem parasztokhoz ha a parasztságról), kb. 2 hektár (3 kat. h. és 761 négyszögöl) jut.

A gazdag parasztokkal, kulákokkal és nagybirtokosokkal szemben, akiket legjobban a — nem dolgozó parasztság — fogalom fed, ott áll a dolgozó parasztság, a parasztság szegény rétege, akiket kis birtokaik jövedelme szerint négy csoportba osztunk (állami statisztika):

1) *Jövedelemmel nem rendelkező családok,* — számuk 492 500. Ezek a családok képezik a földdel rendelkező paraszt családok 9%-át. Mindössze 939 000 hektár megművelhető földterületet (1 631 721 kat. h.) birtokolnak, ami az egész megművelhető földterület 3,9%-át teszi ki (valószínűleg úgy tekintik, hogy ezeknek a családoknak nincs tiszta jövedelmük).

2) *1000 dinárig terjedő jövedelemmel rendelkező családok.* — Ilyen

család 2 980 000 van, tehát a földdel rendelkező paraszt családok 68,9%-a tartozik e csoportba. Ezek a családok összesen 5 890 000 hektár (10 235 200 kat. h.) termőföldet birtokolnak, ami az egész megművelhető földterület 24,7%-át képezi. E családok jövedelme, ha a földművelésből eredő összjövedelemhez viszonyítjuk, 16,4%-ot tesz ki.

3) *1000 és 2000 dinár közötti jövedelemmel rendelkező családok.* — Az ilyen családok száma 441 000. A földdel rendelkező paraszt családok 10%-át képezi. E családok kezében 2 547 000 hektár vagyis 4 425 985 kat. h. termőföld van, ami az egész megművelhető földterület 10,7%-a. E családok jövedelme 12,8%-ot tesz ki. (629 millió dinár).

4) *2000 és 4000 dinár közötti jövedelemmel rendelkező családok.* — 280 000 ilyen család van. Ez a földtulajdonos paraszt családok 6,48%-át alkotja. Ezek a családok 2 354 000 hektár (4 098 064 kat. h.) termőföldet birtokolnak, ez pedig az egész megművelhető terület 9,9%-a. Jövedelmük 15,6%, vagyis 769 millió dinár.

Ezek szerint a fent említett csoportok 4 193 000 családot foglalnak magukba. Ez a földdel rendelkező paraszt családok 94,58, azaz közel 95%-át képezi. Ezek a családok tulajdonában van Jugoszlávia összes termőföldjeinek 49,2%-a, és a jugoszláv mezőgazdaság jövedelmének 44,8%-át élvezik. Megjegyezzük, hogy mindezeket az adatokat az állami statisztikából merítettük. Bár kicsit megszépítik a helyzetet, az adatok alapján is látszik, hogy Jugoszláviában az apró, fenntarthatatlan birtokok vannak túlsúlyban, míg velük szemben, a másik oldalon jó néhány nagybirtokot találhatunk. A paraszt-tömegek nagy része többé nem tud megélni a földből. A helyzetet gyökeres földreform-intézkedésekkel lehet enyhíteni, az egyedüli, tartós megoldást nyújtó kiutat a falvakban uralkodó nehéz helyzetből a mezőgazdasági szektoron kívül kell keresni, elsősorban az ipar területén.

Földtulajdoni viszonyok Vajdaságban

Ilyen a helyzet az országban. Minket azonban különösen Vajdaság érdekel. Ezért röviden megnézzük, mi itt a helyzet az állami statisztika alapján, miközben teszünk néhány indokolt megjegyzést. Vajdaságban a földtulajdoni viszonyok valamivel más képet nyújtanak. Vajdaságban a birtokokat négy csoportba osztjuk, mégpedig a nagyságuk és nem a jövedelmük szerint.

1) Az első csoportba az egészen kicsi birtokok tartoznak. 135 895 ilyen birtok van. A birtokok számának 60,7%-át képezik, és 474 027 kat. h.-at ölelnek fel, ami a vajdasági művelhető területek 17,2%-a. Az első számú táblázat tartalmazza e csoport felosztását 1, 2, 3 és 4 alatt

alcsoportokra. Az első két alcsoport csak névszerint földtulajdonos, mert valójában azok nem birtokok, amennyiben 1 hektár alatt vannak, — hanem inkább háztáji kertek. Ezek a családok képezik, amint azt látni fogjuk, a földdel nem rendelkezőkön kívül az agrárproletariátus legnagyobb részét. A 3-as és 4-es sorszámot viselő alcsoportokba azok a birtokok tartoznak, amelyek állandóan tönkremennek, és amelyekre legjobban támad a kereskedelmi- és banktőke. Ezek az alcsoportok ma már nem olyanok, mint ahogy azt az állami statisztika 1931-ben bemutatta. Azóta napjainkig nagy változások mentek végbe épp ezeknél az utóbbiaknál, mert ebbe az alcsoportba besorakoznak az agrár érdekeltek, és azok a kisbirtokok, amelyeket a külföldi imperialista tőke veszélyeztet, különösen Vajdaság egyes részeiben (Nyugat-Bácska).

2) A második csoportba a közép birtokok tartoznak. Ezek a birtokok a mai gazdasági erejük szerint, a föld megmunkálásának módja alapján az egész tartományban — majdnem egész Vajdaságban fenntarthatók. Jövedelmük akkora, hogy elláthatják azokat, akik rajtuk dolgoznak és akiket még ebből a munkából el kell tartaniuk (munkára alkalmatlan családtagok). Ezzel azonban nem akarjuk azt állítani, hogy ezek a birtokok gazdaságilag abszolút szilárdak. Az utolsó gazdasági válság ideje alatt, amely mezőgazdaságunkban 1933-ban érte el csúcspontját, ezek a birtokok is meginogtak, különösen a túlzott eladósodás miatt, és jelentősen meg is csonkultak. Ez a folyamat újra érezhető 1938-ban az új gazdasági válság kezdetén. 73 822 ilyen közép birtok van (az 1931-es állami statisztika alapján). Ezek a birtokok az összes birtok számának 33%-át képezik és 1 323 306 katasztrális holddal rendelkeznek, ami Vajdaság megművelhető területének 44,6%-át alkotja. Ezt a csoportot azok a birtokok alkotják, amelyek az egyes táblázatban 5. és 6. sorszámmal vannak jelölve.

3) A harmadik csoportba a kulákok birtokai tartoznak, vagyis azok amelyek nagyobbak mint 35 kataszteri hold, és elérhetik a 175 kat. h. területet is. Ezek a birtokok a mai körülmények közepette aktív birtokok, és tiszta jövedelmet is hoznak, amit földbe fektetnek, és így a meglevő kulák-birtokok növelésére szolgálnak. A tiszta jövedelmet az olcsó mezőgazdasági munkásság munkaerejére támaszkodva, annak terhére valósítják meg. Ebbe a csoportba 13 579 birtok tartozik, amely 772 034 kat. holdat ölel fel. Ez azt jelenti, hogy az idetartozó birtokok az összes birtokok számának mindössze 6%-át alkotják, míg felölelik a termőföldek 28,2%-át.

4) A negyedik csoportba a nagybirtokok tartoznak, amelyekből még ma is elég sok van, és ami káros jelenség: számuk évről évre nő, a kis- és középbirtokok rovására. Az 1931-es állami statisztikai adatok alapján Vajdaságban 511 nagybirtok volt. Azoknak a családoknak a száma, akik-

nek a tulajdonában vannak ezek a birtokok, jóval kisebb a birtokok számánál. Ezt a következőképpen kell magyarázni: a nagybirtokosok földjét, nehogy az agrárreform alá essen, hogy a nagybirtokosoknak a maximumnál nagyobb földje lehessen, egyazon család tagjai között elosztották. Így, az említett statisztika alapján a nagybecskereki járásban három nagybirtok van, 10 033 kat. hold területtel, míg a valóságban az csak egy birtok, amely az egész területet felöleli, de a földet ügyes mesterkedéssel, három tulajdonosra írták szét, három névre, egyazon családon belül. A nagybirtokok az összes birtokok számának 0,2%-át alkotják, és 270 573 kat. h. területet ölelnek fel (tulajdonképpen 789 747 katasztrális holddal rendelkeznek, amit a későbbiek folyamán látni fogunk, és ez kitűnik az egyes táblázathoz fűzött megjegyzésből is), ami Vajdaság termőföldjeinek 10%-át képezi. Az egyes számú táblázatban a nagybirtokok 9., 10. és 11. sorszámmal vannak jelölve. Különösen kevés nagybirtok tartozik az utolsó alcsoportba (11-es), de mindegyik közülük 2412 kat. h. területű, ellenben ha figyelembe vesszük, hogy a birtokok formálisan több néven szerepelnek, akkor sokkal több kataszteri hold esik átlagban egy birtokra.

Ha az első számú táblázatot vizsgáljuk, szembetűnik a következő: 74 783 birtokra (1., 2., és 3. sorszám) mindössze 119 147 katasztrális hold

* Vajdaság területe sokkal nagyobb, mint ahogy ez az 1931-es állami statisztika alapján összeállított táblázatból látszik. A Jugoszláv Királyság Almanachja szerinti statisztikai felmérés szerint (tehát ismét állami statisztika) Vajdaság területe 3 805 771 katasztrális hold, vagyis 21 901 km², ami az egész ország területének 8,83%-a. E két statisztikai kimutatás között 1 066 531 katasztrális hold a különbség! Ebben a különbségben benne foglaltatnak a folyók, utak és más meg nem művelhető területek. De mindez nem képez ilyen nagy területet. Vajdaság szociális intézményei által összegyűjtött statisztikai adatok alapján Vajdaság területe — községeinek kimutatása alapján — 3 923 965 kat. hold. Ez a kimutatás a földet három kategóriába osztja:

1) termőföld	3 331 377 kat. h.
2) legelő	361 123 kat. h.
3) vízalatti terület	231 465 kat. h.
Összesen:	3 923 965 kat. h.

Meggyőződhetünk arról, hogy ezek az adatok a legpontosabbak. Az állami statisztika csak 562 437 kat. h. termőföldet hagyott ki. A későbbi fejtegetéseinkből láthatjuk majd, hogy a nagybirtokok közel négyszer nagyobbak, mint ahogy azt az állami statisztika feltünteti, és hogy elsősorban itt kell keresni az említett különbséget, amit véleményünk szerint készakarva idéztek elő, azért, hogy a földtulajdoni viszonyokat valamivel szebbnek tüntessék fel. Megjegyezzük, hogy a községeknek mindössze 73 263 kat. h. művelhető földje van, a többi legelő.

Földbirtokosi viszonyok Vajdaságban* (I. táblázat)

FÖLDBIRTOKOSI VISZONYOK VAJDASÁGBAN*

Sorszám	Csoport	Birtokok nagysága hektárban	A birtokok száma	Birtokok területe hektárba	Birtokok területe kat. holdban	Megjegyzés	
1.	I.	0,01—0,5	20 101	4 979	8 740	Kisbirtokok	
2.	I.	0,5 —1,0	19 861	13 331	23 165	a birtokok számának	60,7%-a
3.	I.	1—2	34 821	50 205	87 242	a terület	17,2%-a
4.	I.	2—3	61 112	203 646	354 880		
5.	II.	5—10	45 548	316 877	550 645	Középbirtokok	
6.	II.	10—20	28 274	386 521	671 661	a birtokok számának	33,0%-a
						a terület	44,6%-a
7.	III.	20—50	12 002	341 947	593 210	Kulák-birtokok	
8.	III.	50—100	1 577	102 907	178 824	a birtokok számának	6,0%-a
						a terület	28,2%-a
9.	IV.	100—200	315	40 285	70 004	Nagybirtokok	
10.	IV.	200—500	144	43 246	75 149	a birtokok számának	0,2%-a
11.	IV.	500 felül	52	72 175	125 420	a terület	10,2%-a
		Összesen	223 757	1 576 119	2 738 940		

esik, míg 52 nagybirtokra 125 420 kat. h. (mégpedig az állami statisztika alapján!). Ez a tény cáfolja legjobban azt, hogy Jugoszláviában helyesen vitték keresztül az agrárreformot, amelyről majd értekezésünk első fejezetében beszélünk. Foglaljuk össze:

135 895	kisbirtok	(60,7%)	474 027	kat. holdat	(17,2%)	ölel fel
73 822	középbirtok	(33,0%)	1 222 306	kat. holdat	(44,6%)	" "
13 579	kulákbirtok	(6,0%)	772 084	kat. holdat	(22,2%)	" "
511	nagybirtok	(0,2%)	270 573	kat. holdat	(10,0%)	" "

Itt viszont figyelembe kell venni, hogy a nagybirtoknak 789 747 kat. h. vagyis 23,7% megművelhető földjük van. A nagybirtokosok földjének százalékos növekedésével csökken az a százalék, amely a kis-, közép és kulákbirtokokra esik. Az elmondottak alapján legvalószínűbb, hogy 1931-ben a földbirtokosok számának aránya Vajdaságban százalékban kifejezve megközelítőleg így alakul:

60,7%	kisbirtok	a	földterület	14%-ával	rendelkezik
33,0%	középbirtok	a	"	37%-ával	"
6,1%	kulákbirtok	a	"	24%-ával	" és
0,2%	nagybirtok	a	"	25%-ával	"

A földtulajdoni viszonyok általában Vajdaságban nagyjából megfelelnek az általános tulajdoni viszonyoknak az egész ország területén: a birtokosok 93,7%-ának kezén van a föld 51%-a, míg a tulajdonosok fennmaradt 6,3%-a a föld 49%-át birtokolja.

A földbirtokosi viszonyok Vajdaságban sokkal kiélezettebbek, mint más tartományainkban, mert azok nincsenek annyira a földművelésre utalva, mint Vajdaság. Vajdaságban az állattenyésztés fejletlen, mert nincsenek megfelelő természeti feltételek (a sertéstenyésztésen, lótenyésztésen és hasonlókon kívül). Vajdaságnak nincs bányakincse, az ipar fejlődését pedig gátolja a rendelet, amely tiltja az ipari vállalatok létesítését a határmenti vidékeken. Vajdaság lakossága a mai körülmények között kizárólag a földművelésre van utalva, innen ered a földínség, amely itt nagyobb mint más vidékeken.

I.

Az agrárreform Vajdaságban

Elöljáróban ki kell emelni, hogy a vezető helyeket betöltő személyek, habár még a világháború alatt megígérték a parasztoknak és agrárproletariátusnak a nagybirtokok felosztását, a háború után 1919 és 1920-ban képesek voltak elállni ettől az ígéretüktől (a nagybirtokosok hatására). De az Oroszországban, Németországban, Magyarországon és más országokban lejátszódó jelentős események, no és a nálunk lejátszódottak is, különösen a munkás és politikai pártok, munkás szakszervezetek hirtelen erősödése és ez utóbbiak lendületes akciója közvetlenül és közvetve erős nyomást gyakorolt az ország politikai életének vezetőségére, és így mégis megvalósult az agrárreform, felbomlottak a meglevő maradi (feudalista) viszonyok a falun. Annak, hogy a reform nem lett következetesen végrehajtva, hogy félúton megálltak, egyik legfőbb oka a földért folytatott harcban a munkásosztály és a parasztság közötti kapcsolat hiánya, ugyanekkor a nemzeti felszabadító mozgalmakkal (főleg a horváttal) nem volt megfelelő kapcsolat, bár magukon viselték a földért folytatott harc pecsétjét is.

Mindazok, akik eddig írtak nálunk az agrárreformról, megegyeznek a következőkben: az agrárreform nem hozta meg a várt eredményeket. Mi ettől a megállapítástól sokkal tovább megyünk, és megpróbáljuk elemezni az agrárreformot, amely „nem hozta meg a várt eredményt".

A háború utáni években, a munkásosztály jogainak megfosztása után (erőszakos úton), a munkás politikai pártok betiltása után, abban az időben, amikor a burzsoázia megkezdte a dolgozó nép alapvető jogai ellen irányuló első szervezett reakcióját, országunkban a polgári pártok soha nem látott „portijostvaja" uralkodott el. Az uralkodó párt identifikálta magát az állammal, és érvényesítette partikularizmusát, szűk és szigorú álláspontját a köz- és magánélet minden területén. Az agrárreform ekkor alkalmas eszköz volt a szegény paraszti tömegek kihasználására. A földet gyakran nem azok kapták, akiknek szüksége volt rá, hanem azok, akik az uralkodó párt védőszárnyai alatt álltak. Különösen választások előtt kereskedtek a földdel, és rajta keresztül az emberekkel is. Az is megtörtént, hogy választások előtt parcellákat osztottak, választások után pedig elvették, és másoknak adták, vagy ami a leggyakoribb eset volt, visszakerültek a nagybirtokosokhoz. Az adminisztrációs apparátusunk, amely egyben az adóztatás hordozója (!) is volt, a választások előtt nagyon is jól tudta, mik a szegény parasztság igényei. Választások előtt „gondoskodtak" a parasztság szükségleteiről. De mikor a választások véget értek, akkor már a nagybirtokosok érdeke volt a fon-

tosabb, azokat kellett védeni. Hogy megvédjék a nagybirtokosok érdekeit, kerek 20 évig halasztgatták az agrárreform végleges megoldását, és ha valakinek így felel meg, továbbra is halasztgatják. De ez elsősorban az agrár szegénységtől függ. Függ attól is, vajon megengedi-e, hogy továbbra is ámítsák és fosztogassák. Ha az agrárproletariátus szervezkedik és szervezett erővel követeli az agrárreform végleges megoldását saját hasznára, akkor meg is oldódik a probléma, ha azonban ezt átengedi másoknak, mint eddig, akkor a megoldáshoz nem jut, és nem is juthat el.

Az agrárreform megvalósításakor néhány olyan alapvető hibát követtek el, amelyeket csak egy újabb, mélyebb agrárreformmal lehet jóvátenni. Mi itt csak néhányat emelünk ki az említett hibák közül, azokat, amelyek közvetlen kapcsolatban állnak a vajdasági agrárproletariátus helyzetével, sorsával, problémáival.

1) A nagybirtokokat nem semmisítették meg teljes egészében, ma is vannak a kis földdel vagy éppen semennyi földdel nem rendelkező nagyszámú parasztsággal és agrárproletariátussal szemben. Így a szegény parasztság és az agrárproletariátus továbbra is nagy szegénységnek és kizsákmányolásnak van kitéve a nagybirtokosok részéről.

2) Az érdekelteknek kis földterületet adtak. Arról a földterületről nem tudják magukat sem ellátni, ezért kénytelenek eladni a kapott földet, vagy a rajta adódó munka mellett elszegődni a kulákokhoz, nagybirtokosokhoz bérbe, amennyiben ezeknek egyáltalán szükségük van a traktorok és gépek alkalmazása mellett mezőgazdasági munkásra. Vagy elmennek a városokba és olcsó munkaerejükkel konkurálnak a városi munkásságnak.

3) A nemzeti kisebbségeket kizárták a földosztásból. A nemzeti kisebbséghez tartozó szegény parasztsággal és agrárproletariátussal szemben elkövetett igazságtalanság miatt nacionalizmusuk a sovinizmus irányába fejlődött. Ezzel a kisebbség és a nemzetek közti egyenjogúságra irányuló kötelezettségek le lettek tiporva. Ezzel a kisebbségeket gazdaságilag teljesen mellőzik, ami aztán lehetetlenné tette nemzeti és kulturális fejlődésüket.

4) A szétosztott föld új tulajdonosára való átírásának, telekkönyvi bejegyzésének halogatása nagyon csúnya következményekkel járt. A földművelő tömegek elvesztették a reményt, hogy valaha is a föld tulajdonosaivá válhatnak, ezért a földeket potom pénzért adták el. Ezzel a hozam is csökkent a földterületen. A hozam csökkenéséhez hozzájárult még az is, hogy nem volt elég mezőgazdasági munkaeszköz és kölcsön. Emellett ki kell még emelni azt a nagy kötelezettséget, ami a kapott földdel tulajdonosára szállt, és amelyeket nem bírtak, és ma sem bírnak fedezni: egyidőben fizetni a nagy váltságdíjat és a még nagyobb adókivetést.

5) A váltságdíj a földért igazságtalanul nagy, és lehetetlen letörleszteni a föld árát. Ez a váltságdíj ellentétben van az elsődleges agrár törvény meghozatalával, de különösen ellentétben van a nagybirtokok kisajátításáról szóló 1919-es elsődleges rendeletekkel, de még a Vidovdani alkotmánnyal is.

1) Ma is vannak nagybirtokok

Ez a valóság nagyon lesújtó. Még nem volt olyan kormány ebben az országban, amely belement volna abba, hogy teljesen kiirtsa a feudalista rend maradványait. Meggyőződésünk, hogy ez az égető probléma mindaddig nem oldódik meg, míg az ország élén nem lesz igazi, népi kormány. Ma még olyanok a körülmények, hogy egy marék embernek, nagybirtokosnak, bankárnak és fizetettjeinek sikerül megőrizni a nagybirtokokat, annak ellenére, hogy létezésük ellentétben áll a dolgozó parasztság érdekeivel. Már rég felhagytak a nagybirtokok kisajátításával, bár az agrárreform negyede sem lett végrehajtva, és ez a negyede is csak részben. A valamennyire megcsonkított vagy egyáltalán meg sem csonkított nagybirtokok még ma is léteznek, és dacolnak az idővel. Az állami, kolostori, egyházi és magántulajdonban levő földterületek egyáltalán nem esnek az agrárreform hatása alá, és állnak ma is, legnagyobb részük félig elhagyatva, a lakosság pedig e területekről szétvándorol minden országba és kontinensre. E tekintetben szomorú példa, Dardai járás (Baranya), ahol 1931-ben 38 lakos volt négyzetkilométerenként.

Vajdaságban az agrárreform mennyire felületes volt jól mutatja az, hogy mindössze 419 nagybirtokot érintett, és főleg idegen állampolgárokét, vagy idegen pénzügyi intézményekét, míg a többi nagybirtokos, teljesen kivétel volt a reform alól.

Az állami statisztika szerint (lásd: Statistički godišnjak za 1929) az agrárreformot Vajdaságban 419 nagybirtokon hajtották végre. Ezek a birtokok 942 969 kat. h.-at, vagy 542 646 hektár földet öleltek fel. Ez a föld termékenysége és a rajta termő kultúra szerint a következőképpen oszlott meg:

Termőföld

Szántó	426 636 kat. h.
Kertek	2 196 kat. h.
Mezők	30 894 kat. h.
Szőlők	3 376 kat. h.

Megművelhetetlen föld

Legelők	216 854 kat. h.
Erdők	120 115 kat. h.
Egyéb	106 898 kat. h.

Termőföld:	499 102 kat. h. vagy	52,9%
Megművelhetetlen föld:	443 867 kat. h. vagy	47,1%
Összesen:	942 969 kat. h. vagy	100%

Ebből a földből az érdekelteknek szétosztottak 336 886 kat. h.-at, vagyis 193 854 hektárt. A földet 90 505 érdekeltnek osztották szét, ahogy ezt a kettes táblázat mutatja.

Ha a szétosztott földterületet kivonjuk abból a földterületből, amelyen végrehajtották a földreformot — 606 083 kat. h.-at kapunk — vagyis azt a területet, amely továbbra is a nagybirtokosoknak maradt élvezetül.

Tehát a nagybirtokosoknak megmaradt a következő indokkal:

Termőföld

Kis-maximum	111 219 kat. h.
Nagy-maximum	32 190 " "
Maximumon felül	34 144 " "
A hidrotechnikai bizottság alapján	648 " "
Alagcsövezés	5 255 " "
Egyéb megművelhető föld	86 563 " "
Összesen megművelhető föld:	270 019 kat. h.

Megművelhetetlen föld

Nagy-maximum	106 190 kat. h.
Erdő	107 108 kat. h.
Legelő	122 766 kat. h.
Összesen megművelhetetlen föld:	336 064 kat. h.

Mit mutatnak a számok és a kettes táblázat, milyen következtetéseket kell levonni:

a) az agrárreform alá eső földnek csak 35%-át osztották valóban szét az érdekelteknek, 64,2%-a továbbra is a nagybirtokosoknak maradt élvezetre és herdálásra;

b) a helyi érdekeltek, az összes földművesek között 75,4%-ban vannak képviselve, de a földnek csak 55%-át kapták, vagy csak 2 kat. h.-at és 911 négyszögölnyit.

c) minden földműves átlagban csak 3 kat. h. és 1155 négyszögöl földet kapott.

(II. táblázat)

A NAGYBIRTOKOKBÓL AZ AGRÁR-ÉRDEKELTEKNEK SZÉTOSZTOTT FÖLD

Sor-szám	Az agrár érdekeltek kategóriái	Az agrár érdekeltek száma	Termő-föld	A kiosztott föld területe: művelhe-tetlen föld	A kiosztott föld területe: Összesen	Megjegyzés	
1.	Hazai önkéntesek	6 437	43 799	4 447	48 240	érdekeltek terület	7,1%-a 11,3%-a
2.	Idegen önkéntesek	7 964	63 995	2 513	66 508	érdekeltek terület	8,7%-a 19,7%-a
3.	Telepesek	2 503	17 408	1 073	18 481	érdekeltek terület	2,7%-a 5,4%-a
4.	Önkéntesen áttelepültek	1 084	4 337	130	4 467	érdekeltek terület	1,1%-a 1,3%-a
5.	Optánsok	1 500	8 688	700	9 388	érdekeltek terület	1,6%-a 2,7%-a
6.	Menekültek	213	962	36	998	érdekeltek terület	0,2%-a 0,2%-a
7.	Helyi érdekeltek	67 884	154 972	18 924	173 824	érdekeltek terület	75,4%-a 55,0%-a
8.	Fakultatív megvétel	2 938	13 022	1 880	14 902	érdekeltek terület	3,2%-a 4,4%-a
	Összesen:	90 505	307 183	29 703	336 886	érdekeltek terület	100%-a 100%-a

d) az önkéntesek 55%-a idegen, az optánsok viszont szintén más területről menekültek ide, és a más vidékekről ide költözött telepesek voltak azok az agrárérdekeltek, akik a legnagyobb parcellákat kapták,

e) a helyi érdekeltek kapták a legrosszabb földeket, amelyből 10,8% teljesen terméketlen, ugyanakkor az önkéntesek első osztályú földeket kaptak, melynek mindössze 3,8%-a terméketlen,

f) csak 14 902 kat. holdat vásároltak fel fakultatívan, az állam magára vállalta 134 754 kat. h. parcella önkéntes felvásárlását. Ezek szerint 187 230 kat. h. föld maradt a helyi érdekeltek, telepesek, optánsok, menekültek számára, hogy felvásárolják, a legújabb rendelkezések alapján 30 napon belül, az utolsó lefizetésig pedig a PAB (Privilegovana agrarna banka) tulajdonát képezik.

A fenti adatok nem foglalják magukba a községek felosztott földterületeit. Ezeket a földeket ott, ahol a nemzeti élet „élénkebb", a helybeliek kapták a községi vezetőség közbenjárására. Ezek azelőtt, de még mindig túlnyomórészt a nagygazdák befolyása alatt állnak. Az elosztási kulcs rendszerint egy negyed vagy fél kat. h. volt fejenként. Ez a kulcs több körülménytől függött. Elsősorban attól, mennyi földterülettel rendelkezett a község, és mennyi földigénylő család, illetve személy volt. Nincsenek adataink arról, hogy mennyi községi földet osztottak szét a helyi szegénységnek, mert ezeket az adatokat az állami statisztika nem tette közzé, más kimutatás pedig nincsen róla. Sikerült Bánság és Bácska több helységéből összegyűjtenünk ezeket az adatokat, de nem ölelik fel az egyes községekben a felosztott földterületek negyedét sem. Az adatok alapján elég pontosan megállapíthatjuk, hogy kb. 200 000 kat. h. földről van szó. Az elosztásban mintegy 60 000 család részesülhetett. Azok, akik ilyen községi földhöz jutottak, úgy törlesztették az árát, ahogy azt a községük követelte. Nagyobb részét rögtön kifizették, ami igen nagy hiba volt, mert az új tulajdonosokat anyagilag nagyon kimerítette, nem vehettek megfelelő eszközöket és nem önállósulhattak a föld megmunkálásában. Ennek az eredménye az volt, hogy eladták a földeket a törlesztés és az adó terhével együtt! Tehát nem vették számba a földhöz jutottak szükségleteit, a törlesztés és megmunkálás lehetőségeit, ezért a földosztásnak a parasztok számára semmilyen gyakorlati értéke sem volt. Ez a földosztás inkább a földek felvásárlóinak volt hasznos, akik rendszerint a nagygazdák voltak, mert potom pénzért juthattak földhöz.

Az I. táblázatból láttuk, hogy Vajdaságban 511 nagybirtok van. Ezek összesen 270 571 kat. h. mezőgazdasági földterülettel rendelkeznek. A későbbi fejtegetésekből láthattuk, hogy csak azoknak a nagybirtokoknak,

ahol végrehajtották az agrárreformot, 606 083 kat. h. földje maradt a végrehajtott földosztás után, amiből 270 019 kat. h. termőföld. Tehát ekkora területet foglal el még mindig a 419 nagybirtok. És hány olyan nagybirtok van, amelyeket nem érintett az agrárreform vagy a megengedett maximumnál kevesebb területtel rendelkeztek. (500 hektár 868 katasztrális hold 1380 négyszögöl.) A nagybirtokosok Vajdaságban közel négyszer annyi földterületet birtokoltak, mint amennyit az állami statisztika 1931-ben feltüntetett. De még az állami statisztika alapján is látható, hogy a nagybirtokok még mindig túl hatalmasak. Most feltüntetjük, hol találhatók azok a nagybirtokok, amelyek az (I. táblázat 11. sorban) állami statisztika alapján nagyobbak a megengedett maximumnál. Az említett nagybirtokok a következő járásokban vannak, a területük a következő:

1)	alibunári	1 nagybirtok	985	kat. h.
2)	bácspalánkai	1 "	1 915	" "
3)	batinai	1 "	4 467	" "
4)	dárdai	9 "	21 808	" "

(ez alatt bizonyára a beljei állami birtok 9 igazgatóságát érti, de annak a területe nem 21 000 kat. h., hanem 120 000 kat. h.!)

5)	iloki	2 nagybirtok	6 940	kat. h.
6)	ürögi	7 "	9 441	" "
7)	kulai	1 "	1 336	" "
8)	kanizsai	2 "	5 350	" "

(ez valószínűleg Léderer úr egyik nagybirtoka!)

9)	törökbecsei	2 nagybirtok	2 406	kat. h.
10)	újvidéki	3 "	11 267	" "
11)	Újvidék (város)	2 "	4 844	" "
12)	hódsági	1 "	6 010	" "

(ez a szabadkai, korábban kalocsai püspökség birtoka, de az nem 6000 kat. h., hanem 18 000 kat. h.)

13)	rumai	1 nagybirtok	844	kat. h.
14)	zentai	1 "	4 561	" "
15)	Sremska Mitrovica-i	1 "	1 162	" "
16)	Sr. Mitrovica (város)	1 "	926	" "
17)	óbecsei	1 "	926	" "
18)	Szabadka (város)	1 "	15 166	" "
19)	titeli	2 "	3 301	" "
20)	nagykikindai	1 "	1 143	" "

21) nagybecskereki	3 nagybirtok	10 033	kat. h.
22) verseci	5 "	6 109	" "
23) Versec (város)	1 "	1 155	" "
24) zemuni	1 "	1 016	" "
25) Pancsova (város)	1 "	1 007	" "
Összesen:	52 nagybirtok	125 420	kat. h.

Ebből kitűnik, hogy Vajdaságban a legnagyobb a Belje állami birtok, majd utána rögtön a szabadkai nagybirtok következik. A harmadik helyen a nagybecskereki járásban levő nagybirtok áll, amelynek igazgatósága Écskán van, a mai Pavlovón. Erről a nagybirtokról külön is szólunk néhány szót.

A nagybirtok Óécska, Lukácsfalva, Belo Blato és Écska (Pavlovo) határaiban terül el. Ez csak annak a nagybirtoknak a maradványa, amely a Palavičini volt grófi család tulajdonát képezte. A nagybirtok felöleli azt a háromszöget, amelyet a Tisza, a Bega, valamint Sl. és Srp. Arac, Pétervárad és Muzslya határai alkotnak, egész a Bega torkolatáig a Tiszába. A föld legnagyobb része vizenyős talaj, amelyet ki kellene szárítani, kisebb része pedig első osztályú szántó, különösen a birtok Tisza menti része, a bácskai Mosorina falu (titeli járás) magasságáig. Ezen a birtokon most „mintahalászat" van, amely évente milliós jövedelmet hoz. Évről évre nő a halászati terület, szélességében és hosszában egyaránt. Ez azt jelenti, hogy évente mind nagyobb területeket árasztanak el (vízzel), hogy azt mocsárként tartsák számon és így ne lehessen alkalmas a földosztásra, hogy minél kevesebb adót kelljen fizetni rá.

Ismeretes, hogy Macedóniában szárítják a vizenyős talajt. Az állam erre milliókat költ, de még mindig keveset, mert a mocsarak, árvízterületek a szúnyogok fészke, a szúnyogok viszont terjesztik a maláriát és más fertőző betegségeket.

Vajdaságnál gazdaságilag és kulturális szempontból fejletlenebb vidékekről van szó. Örülünk annak, hogy a földek kiszárításán fáradoznak Macedóniában, ugyanakkor elkeserít bennünket, hogy Vajdaságban új mocsarakat, új szúnyogfészkeket képeznek, és mindezt egy titkolt, de teljesen átlátszó célból: hogy minél tovább fennmaradjon a nagybirtok, s hogy minél kisebb legyen rá az adó!

Tehát az écskai nagybirtokon a termőföldet is elárasztják, hogy elkerüljék az agrárreform hatását, az adófizetést, és a földművelésnél jövedelmezőbb haltenyésztéshez folyamodnak. Évente innen 30—50 tonna halat szállítanak ki. A hal nagykereskedelmi ára 10 din. kilogrammonként. A bruttó jövedelem évenként 3—5 millió dinár. De ez a „minta halgazdaság" mind jobban ‚példás', mert évről évre több milliárd szú-

nyogot nevel fel, amelyek aztán a környező helységek munkásainak és parasztjainak ártanak.

Nem lenne megvetendő, ha a nagybirtokon és környékén levő falvakba kiküldenének egy egészségügyi bizottságot, hogy kivizsgálja a lakosság egészségi állapotát. Akkor tudományosan is bebizonyosodna a „minta-halgazdaságnak" nevezett beláthatatlan mocsár káros hatása.

Nem lenne megvetendő az sem, ha a fent említett bizottság mellett kiküldenének még egy bizottságot azzal a céllal, hogy a helyszínen vizsgálja ki a halászattal foglalkozó bérmunkások munkakörülményeit és munkabérüket, és azt, hogy mennyi munkást lehetne itt foglalkoztatni, amennyiben a földet munkálnák meg. Csak akkor látszana, mennyi kárt okoz ez a „minta-halgazdaság" a környező helységek magyar, román, szlovák, bolgár, német és szerb nemzetiségű munkásainak és parasztjainak.

Meg vagyunk győződve róla, hogy egy ilyen bizottság meghökkentő álláspontra bukkanna, mert az a kevés munkás, aki rendkívül nehéz körülmények között halászattal foglalkozik, naponta nyomorúságos 10 dinár bért kap. Ha e munkások helyzetét nem hasonlítjuk össze a háború előtti béresek helyzetével, nyugodtan összehasonlíthatjuk a gyarmatosított India és Afrika rabszolgáinak helyzetével!

Itt az idő, hogy megtiltsuk a spekulánsoknak, hogy a becsületes, szorgalmas dolgozó nép hátán gazdagodjanak meg, és meg kell tiltani azt is, hogy elhanyagolják a munkást, mérgezzék a néptömegeket, ami ebben az esetben szándékos.

Szólunk még néhány szót egy másik „minta" jelzővel illetett nagybirtokról.

E nagybirtok tulajdonosa az ismert csókai (törökkanizsai járás) „gazdász" Léderer úr. A nagybirtok első osztályú szántóföld, „tiszai fekete föld", és a nagybirtokosnak hagyták, hogy „mintagazdaságot" létesítsen. Ezen a földön többek között híres szőlők és még értékesebb virágok teremnek magtermesztés céljából. Ha kinyílik a sokfajta virág, több ezer színű és árnyalatú beláthatatlan virágtáblák ringnak, ahogy azt az egyik legnagyobb belgrádi napilap újságírója megállapította. A föld termékenysége, Léderer úr „találékonysága" folytán, a bánáti agrárproletárok száraz és kérges tenyerének köszönve a beláthatatlan mező valódi földi paradicsommá változott. Jönnek a birtokra az emberek, kirándulásokat szerveznek a polgárok, csodálják, és nem tudnak betelni! De ebben gyönyörködni csak az tud, aki a dolgokat csak felülről szemléli, és Léderer úr osztályához tartozik. Ha ceruzát fognánk és összeszámolnánk a hatalmas jövedelmet, amit a virágmezők, gyümölcsösök, szőlők hoznak, és ezt összehasonlítanánk az agrárproletariátus nyomorúságos bérével, akik néhány dinárért éjt nappallá téve dolgoznak itt, akkor mindez a szépség sokkalta sötétebb színt kapna, mert néhány száz férfi, nő és gyerek ve-

rítékének, vérének és keserűségének gyümölcse. Ezek az emberek dolgoznak a végkimerülésig, rongyokban járnak, éheznek akkor, amikor a gazdagságot teremtik a XX. század feudálisainak. Így néznek ki valóságban a „minta-gazdaságok" Vajdaságban.

És mindemellett a képviselő választások alkalmával ez a nyomorúságosan fizetett munkásság bizalmáról kell, hogy biztosítsa átkozott ellenségeit. Léderer úr barátja pedig, aki évekig miniszteri székben ült, semmit nem tett sem ezeknek a munkásoknak, sem a dolgozó nép javára. Szerencse, hogy letűnt a csillaga ennek a „nagyságnak". De megmaradt Léderer úr és az ispánjai, akik mindaddig kihasználják a munkásságot, mindaddig basáskodnak felette, amíg le nem tűnik az ő csillaguk is.

Ezekkel a konkrét példákkal akartuk bebizonyítani, hogy nagybirtokok még mindig vannak. A munkásság úgy él rajtuk, mint ahogy évtizedekkel ezelőtt is élt. Kicsi a fizetése, dolgozik látástól vakulásig, embertelenül bánnak vele, munkája és keresete arra sem elég, hogy élni, de arra sem, hogy halni tudjon.

Ha figyelembe vesszük, hogyan került sor az agrárreformra nálunk, az elégedetlen tömegek és a külső események nyomására, tisztában kellett lennünk azzal, hogy megérjük ezeket a napokat, ha a nagybirtokosok megerősödnek. A nagybirtokosok kihasználták a tömegek ellenállásának gyengülését, és fokozatosan megfosztották azoktól a jogaitól, amelyeket kiharcolt magának. Ezt az újonnan előállt helyzetet a nagybirtokosok a végsőkig kihasználták. Azt hitték, hogy tarthatják magukat ahhoz a szóláshoz „a kecske is és a káposzta is". És valóban a „káposzta" szinte teljes egészében megmaradt, a „kecskék" viszont napról napra éhesebbek. Ennek az éhségnek, — a földéhségnek, amely szorosan kapcsolódik a létért való küzdelemhez — mint minden éhségnek, megvannak a maga határai. Bár tágítható ez a határ, mégis határ. Ezt azonban nem vették eléggé, vagy éppen egyáltalán nem vették számításba. De jönnek jobb napok is. A dolgozó paraszti tömegek belátják, hogy élethez való jogaikat, éppúgy mint a népi jogokat maguknak kell kiharcolniuk. A dolgozó paraszti tömegek a gyökeres agrárreformért készülnek harcba szállni, a földért, amely nélkül életük nem javulhat lényegesen. Az utolsó képviselő-választáson (1938. december 11-én) kitűnt, hogy a munkás parasztság tudata magas fokú. Ezt a tudatot szélesíteni és ébreszteni kell. Akkor lesz egy szívós, harcias tömeg, aki a végsőkig, a teljes győzelemig küzd a földért és a dolgozó nép jogaiért folytatott harcban.

2. *A földműveseknek kis földterületet adtak*

Az eddigiekből kitűnik, hogy az agrárreform keresztülvitelekor a nagybirtokosok szigorúan ügyeltek a kis- és nagy-maximumra stb., arra a földterületre, amely saját élvezetükre kellett, hogy maradjon. De nem fordítottak figyelmet a minimumra, arra a legkisebb földterületre, amely biztosítani tudja a paraszt család szükségleteit.

Ha figyelembe vesszük, hogy nálunk nincs tervszerű mezőgazdaság, és hogy legtöbbet gabonát vetnek, ami ma a legkevésbé kifizetődő, akkor egy paraszt család eltartására Vajdaságban legkevesebb 10—20 kat. h. földterületre van szükség (10 kat. holdra a termékeny Tisza mentén és Nyugat-Bácskában, ahol a gabonafélék mellett kendert is vetnek, és tíznél többre Vajdaság más területén). Meg kell jegyeznünk, hogy a legkisebb földkomplexum is biztosíthatja a parasztcsalád életét, de csak abban az esetben, ha közvetlenül a nagyobb városok mellett található (Újvidék, Szabadka) és ha zöldségfélével, gyümölccsel, vagy szőlővel van beültetve. Ez vonatkozik teljes egészében Versec és Fehér Templom környékére is, valamint Szerémség szőlővel betelepített vidékeire.

Az előbbiekből kitűnik, hogy a földművesek 10 kat. h.-nál kevesebb földet kaptak, és hogy a helyi érdekelteknek, akik különben az összes földművesek 75,4%-át teszik ki, ha nem vonjuk be a számításba, azokat akik községi földet kaptak, átlagban 2 kat. h. és 911 négyszögöl földet. De nemcsak a szegény parasztságnak, hanem a többi parasztnak is (I. táblázat) kevesebb földje van 10 kat. h.-nál.

Felhozunk még két példát, hogy világosabb képet alkothassunk arról, hogy Vajdaságban a paraszt családok nem élhetnek meg 10 kat. h.-nál kisebb földterületen, azzal, hogy ugyanakkor eleget kell tenniük kötelezettségeiknek is.

a) Az a paraszt (földműves), akinek 3 kat. h. földje van, egy év leforgása alatt a következő jövedelemre tehet szert: cukorrépa vetéssel 5—6000 dinárra, de ritka az az eset, hogy a parasztoknak cukorrépa termesztésre megfelelő földjük legyen. A földet jól meg kell művelni, trágyázni, de ez mellett önmagában véve a talajnak is jónak kell lennie. Ha kendert vet, 6—7000 dinár jövedelemre tehet szert. A kender azonban legjobban Nyugat-Bácskában terem, ahol a birtokok elrendezése sokkal jobb, és kevesebb kis területű földbirtok van. Vajdaság e részében kevesebb a földdel rendelkező paraszt is, mint a tartomány más területein. A birtokok rendszerezése, a németek kolonizációjának eredménye, akik ide települve meglehetősen nagy parcellákat, kellő eszközöket, házat kaptak. Eltartották őket néhány évig, és mindemellett évek során át felszabadították őket az adófizetés alól. Kukorica vagy búza vetésével a jövedelem 3—3500 dinár. Hogy könnyebb legyen a föld megművelése

a parasztok földjük 95%-át búzával vagy kukoricával vetik be. A szegény parasztok földje ugyanis rosszul van művelve, el van hanyagolva, mert 3 kat. h. miatt nem kifizetődő lovakat és szerszámot tartani. Tehát a szegény parasztság nagy része évente 3500 dinár bruttó jövedelemre tesz szert. Mivel nekik nincs szerszámuk, így mások, legtöbbször a középparasztok szántanak, vetnek és takarítanak be földjükről. Ezt azonban ki kell fizetni. 3 kat. h. föld felszántása három napot vesz igénybe, ami legkevesebb 180 din. A vetés 70 din. A betakarítás 150 din. Tehát körülbelül 400 dinárt másoknak kell, hogy adjon. Ha a szegényparaszt ezt nem készpénzben fizeti ki, akkor szinte egész évben dolgozhat a közép vagy nagygazdánál, míg letörleszti adósságát. 3 kat. h. földre Vajdaságban kb. 600 dinár állami, egyházi stb. adó esik. Emellett vannak még más kiadások is. A vetőmag, ha búzáról van szó, legkevesebb 450 d. Ha ehhez hozzáadunk még 150 d. előre nem látott költséget, akkor az összes kiadás 1600 dinár körül van. A jövedelem 3 kat. holdról 1900 din. Ha úgy vesszük, hogy ebben a családban két családtag gazdálkodott (a férj és feleség), és emellett még két családtagot eltartottak (14 éven aluli gyereket), akkor évente 475 dinár jut minden családtagra, (táplálkozási, ruházkodási, ház karbantartási és egyéb célokra). Az ilyen család életszínvonala sokkal alacsonyabb, mint amilyet egyáltalán el lehet képzelni. Az életszínvonal még ettől is sokkal alacsonyabb, ha figyelembe vesszük, hogy olyan családokról van szó, akik földet kaptak, fizetniük kell az évi anuitásokat is (a föld törlesztése kamattal együtt) mégpedig kataszteri holdanként 187 dinárt. Ez évente 561 dinárt tesz ki. Ebből a darab földből nem lehet megélni! Ezért van az, hogy az agrárosok eladják a földet. Ismét mezőgazdasági munkásokká válnak. A nem agrárosok is eladják (saját) tulajdonú földjüket és panperek lesznek. De a remény, hogy újra földet vesznek, a rideg valóság hatására lassan elhagyja őket, és ők is az agrárproletariátus osztályába lépnek.

b) A következőkben egy telepest veszünk példaként. Öt hektár földet kapott (valamivel több mint 8 kat. h.). Mire lovakat, szerszámot vett magának és házat épített, eladósodott. Éveken keresztül 30 és több százalékos kamatot fizetett. Minden, ami a földben termett kamatokra, a föld törlesztésére, adóra ment — sosem volt elég a megélhetéshez. De feltételezzük, hogy mindezt kibírta, és hogy ma is megvan a föld, amit kapott. 8 kat. h.-ról 12 000 bruttó jövedelem származik. 1500 dinár vetőmagra kell. A föld törlesztésébe 1 570,96 dinár (évente). Az adó, pótadó és a többi járulék 1600 dinárt tesz ki. Az eszközök felújítására 800 dinárra van szükség. Előre nem látott költségek 500 din. Az összes kiadás 5 970,96 dinárt tesz ki. A jövedelem — 6 024,04 dinár. Ha úgy vesszük, hogy a családnak mindössze hat tagja van, akkor mindegyik évi eltartására 1 000 dinár jut. De monopol-cikkek vásárlására (só, gyufa,

gáz vagy épp dohány) elmegy több mint 1000 dinár évente. A ruházkodás, akármilyen szegényes is, 2000 dinár évente. Az összeg olyan hirtelen lecsökken, hogy alig marad fejenként napi 1—1,50 dinár. Ez pedig nem élet. Ez állandó éhezést is jelent. Ehhez hasonló a többi kisparaszt sorsa is.

A következőkben felsorolunk néhány konkrét példát, amiért a szegényparasztok eladják a kapott földet.

a) Szenttamás község, óbecsei járás. A határa egyike a legnagyobbaknak Vajdaságban, 40 000 kat. h. Ebben a határban egyes nagybirtokok részeit kisajátították, a helybelieknek pedig községi földet osztottak, felnőtt családtagokra 1 kat. h.-nyit. A nagybirtok földterületei, és a községé is a határ peremén összpontosultak, néha 30 km távolra a helységtől. Azok, akik kaptak földet, különösen a helyi érdekeltek, nem akartak arra a két-három holdnyi földre költözni, amelyet megművelni sem tudtak. A távolság lehetetlenné tette a megmunkálást, a kis terület pedig azt, hogy odaköltözzenek. A vége az lett, hogy a helyi érdekeltek akarva, nem akarva, eladták — illetve bérbe adták a földet olyan gazdagabb parasztnak, akinek a szállása az említett föld közelében van.

Mit látunk ebből? Az agrárreform lehetővé tette a kulákoknak, hogy nagyon kis anyagi áldozat árán megnöveljék birtokukat. Az agrárosok, hogy lerázhassák magukról a kötelezettségeket, inkább olcsó pénzért eladták földjüket.

Mivel a földet, amely előbb a község tulajdonát képezte, legtöbb helyen a telekkönyvben is átírták a parasztok nevére, akiknek kiosztották, nagyon tanulságos lenne nyilvánosságra hozni a földek eladására vonatkozó adatokat. Néhány helyen megdöbbentő számokra bukkantunk. Ez bizonyítékul szolgál arra, hogy az agrárosok tömegesen adták el a kapott földet. Íme, három példa:

b) A becsei járás Taras községében az agrárreform alatt 1154 kat. h. megművelhető földterületet. Azelőtt ez a föld a következő községek tulajdonát képezte: 240 kat. h. a csúrogi, 486 kat. h. a gospođinci, 328 kat. h. a nadalji és 100 kat. h. a tarasi községét. (Az első három község Bácskához, a žabalji járáshoz tartozik.) A földterület elosztásában 221 család részesedett. Ebből 21 telepes (dobrovoljac) család és 200 helyi érdekelt. A telepesek 8 kat. h. és 1102 négyszögölnyi (5 hektár) területhez jutottak. Tehát a helyi érdekeltek családonként 5 kat. h.-at kaptak. Fontos megemlíteni, hogy ebben a községben az agrárérdekeltek átlagban többet kaptak, mint bármely másik vajdasági községben (ahogy ez számunkra ismeretes). A föld nagy része pedig a kertészkedésre alkalmas. Ezért vettük azt a helyet példának: az agrárosok a kapott területen zöldségféléket termesztenek, ez pedig sokkal nagyobb jövedelmet hoz a búzánál és kukoricánál. A zöldségfélék, ha nem is adják el a péterrévei

piacon, a termelők élelmezésére szolgál. Ily módon ezek az emberek valamivel könnyebben viselik el a terhet, mint azok, akik kis földjükön kizárólag gabonafélét termesztenek. Még a jobb körülmények ellenére is az egész szétosztott föld 25%-a nem annak a tulajdonát képezi már, akinek adták (1937). Sok agráros már néhány évvel ezelőtt eladta földjét ideiglenes szerződés alapján, most meg eladja önnön tulajdonát. Itt ugyanis a földet a közelmúltig nem írták annak a nevére, aki megkapta. Ez nagy akadályt jelentett a földek eladásában. De amióta teljesen átment a tulajdonukba, gyors ütemben adják el a földet. Ez azt jelenti, hogy a megjavult helyzet ellenére sem lehet megállítani a szegényparasztság proletarizálódásának folyamatát.

c) A becsei járásban Melencén az agrárreform címén 3993 kat. h.-at osztottak szét. A földosztáskor 1500 család kapott földet. Mindegyik család átlagban 2 kat. h.-at. A melencei község hivatalnoka szerint, aki a községi kataszteri hivatalban dolgozik, az agrárosok majdnem 90%-a eladott valamennyit a kapott földből. A hivatalnok maga is melencei, és már 30 éve a községben dolgozik, ezért jól ismeri a falu helyzetét. Többek között a következőt mondja: „Egy kézen meg lehet számolni azokat az agrárosokat, akik nem adtak el fél holdnyit sem a kapott földből. Csak azoknak az agrárosoknak van már meg a földje, akiknek a földosztás előtt is volt valamicske földjük, jószáguk és munkaeszközeik."

A szegényparasztok között kiosztott föld túlnyomó része rossztermő és szikes. Az agrárosok főként azért adják el a kapott földet, mert maguk nem tudják megművelni és biztosítani saját létfenntartási szükségletüket. Az eladás oka viszont a magas adó, pótadó és a föld árának törlesztése, valamint az, hogy e terhek mellett nem marad pénzük termelőeszközökre, háziállatok vásárlására. Ezt a földet régebben is eladták, de még ma is eladják, méghozzá potom áron, és olyan benyomást kelt, hogy a szegényparasztság így akar minél előbb megszabadulni a végrehajtótól, aki hol adóra, hol pótadóra, hol pedig az adósság törlesztésére viszi el a pénzt. A szegényparasztok minél előbb meg akarnak szabadulni a földdel kapott kötelezettségektől.

Érdekes eset a közelmúltig még a melencei egyházközösség földje árának a törlesztése. Mindössze 95 kat. h. és 716 négyszögölnyi területről van szó. Az agrárreformot végrehajtó bizottság határozata alapján egy kat. h. földért az, aki megkapja a földet 2232,50 dinárt kell, hogy fizessen készpénzben, vagy 30 éves törlesztésre, évi 5%-os kamattal, vagyis évi 145,34 dinárt holdanként. Tehát egy kat. h. föld végül 4449,50 dinárba kerül majd. Ez az összeg magába foglalja a 4%-os járulékot is a kolonizációs alapba. Az említett bizottság nem vette figyelembe a föld mai árát és termékenységét, jobban mondva a kiosztott földek termékenységét. A kiosztott föld legnagyobb része nem ér többet 2000 dinár-

nál holdanként. Azok, akik rossz földet kaptak, panaszt is emeltek a bizottságnál. Kérték, hogy csökkentsék számukra a törlesztési árat, és emeljék fel inkább azoknak, akik jó földet kaptak. A bizottság egyszerűen elutasította a szegény emberek kérelmét, és figyelmen kívül hagyta indokolt követelésüket. Úgy tűnik, az agrárbürokráciának is érdeke volt, hogy minél kevesebb földhöz jutott paraszt maradjon meg a kapott földön, és minél kevesebb telektulajdonos legyen.

Ha figyelembe vesszük, hogy Melencében nagyon sok szegényparaszt es emellett 350 földnélküli család is van, 50-nek pedig még háza sincs, akkor érthető, hogy ebben és a szomszédos kumani helységben, ahol még ettől is rosszabb a helyzet, miért olyan forrongó a hangulat. A kiutat a demokráciáért, a politikai és gazdasági szabadságért folytatott következetes harcban látják, de tudatában vannak annak, hogy a demokráciával nem lehet megoldani a dolgozó nép minden problémáját. A körülmények ismeretében a mi véleményünk az, hogy az említett helységekben a baloldaliakat nem lehet kiirtani — mint ahogy azt egyesek remélik — terrorral és bottal!

d) Stara Palankán, a bácskapalánkai járásban az agrárreform alatt 621 kat. h. és 1046 négyszögöl földet osztottak szét. Ebből 276 család részesült. Eddig 70 család adta el földjét (1937), ami az idetelepült családok 25%-át képezi. A helyi földművelési egyesület elnöke kérdésünkre, hogy véleménye szerint miért adja el a szegényparasztság a földet, a következőket válaszolta: — A föld, amelyet kaptak, nagyon messze esik a falutól. Az agrárosoknak nem volt, és ma sincs lovuk és eszközeik, ezért képtelenek megmunkálni a kapott földet. Emellett az utóbbi években még a termés is rossz volt, amiből nem lehetett kifizetni az adókat, pótadókat és lefizetési rátákat. Ilyen körülmények között az egyedüli megoldás volt eladni a földet.

A fenti példákból levonhatjuk a következtetést: az agrárreform csak részleges, nem teljes volt és ha a legrövidebb időn belül nem javítják ki a hibákat egy újabb, következetes agrárreformmal, egy kettőre eltűnnek az agrárosok, mert rövid időn belül mindegyiküknek el kell adnia a földet, és azokká válnak, amik azelőtt is voltak — mezőgazdasági munkásokká.

A kisgazdák tönkremennek, pedig Vajdaságban és az egész országban is a felaprózott birtokok vannak túlsúlyban. A kegyetlen valóság nyomására, amelyet a rossz vezetés eredményezett, az agrárosok és parasztok eladják apró birtokaikat a gazdaságilag erősebb nagygazdáknak, nagybirtokosoknak és azoknak, akik az imperialista tőke szolgálatában állnak.

A mezőgazdasági munkássághoz új tartalékok csatlakoznak és így soraik mind tömegesebbé válnak. Helyzetének, a jobb társadalmi rend és

boldogabb élet építéséhez rá háruló feladatának tudatára ébred. Az agrárproletariátus már ma hatalmas politikai erőt képvisel. Tudja, hogy helye a többi munkásság soraiban van: az osztály-szakszervezetekben, A Dolgozó nép pártjában —, amely gyűjti soraiba a munkásokat, dolgozó parasztokat, egyéb foglalkozású kisembereket, és a munkásintelligenciát.

3. A nemzeti kisebbségek és az agrárreform

Az agrárreform végrehajtói hatalmas hibát követtek el, mikor teljesen kizárták belőle a nemzeti kisebbségeket.

A határsáv betelepítése nemzeteinkkel nem hozta meg a várt eredményt, hanem ellenkezőleg, teljes kudarcba fulladt. Vitathatatlan, hogy hegylakóinknak könnyebb és tisztességesebb életet kellett biztosítani, de ezt biztosíthattuk volna számukra saját szülőföldjükön, de amennyiben az lehetetlen, akkor a hegyi vidékről félig hegyes (dombos) vidékre kellett volna telepíteni őket. Ez utóbbi természetes és érthető átmenet lett volna az állattenyésztésből a földművelésbe. Addig, amíg ezek az emberek meg nem szokták a földművelést, különösen a racionális művelést — foglalkozhattak volna előbbi foglalkozásukkal is — az állattenyésztéssel.

Miután a karsztmezőkről Vajdaságba települtek át, ezek az emberek nagyon nehezen aklimatizálódtak, és még nehezebben találták fel magukat az új körülmények között az ismeretlen munkában. Mivel nem szokták meg az állandó, megfeszítő munkát, főleg az ilyen jellegűt, gyakran voltak kitéve nehéz betegségeknek. A nehéz munka, gyenge táplálkozás és elviselhetetlen klíma hatására, különösen a gyerekek gyakran betegedtek meg tuberkulózisban, és nagy volt az elhalálozás. Hogy megszabaduljanak a gyötrelmes élettől, betegségtől és gyermekeik korai halálától — az idetelepültek eladták földjeiket és visszatértek a szegény, kopár, de egészséges hegyekbe.

Az elmondottakról meggyőződhetünk Zenta környékének példáján, ahova főleg hercegovinaiak és crna-goraiak települtek be.

Tehát Vajdaság betelepítését nem dolgozták ki jól, és a telepeseknek, őslakosoknak és az államnak egyaránt kára származott belőle. A hegyi lakók, amennyiben eddig nem tértek vissza szülőhazájuk területére, fokozatosan térnek vissza, eladva földjüket a nagygazdáknak és nagybirtokosoknak. Emellett a határsáv betelepítése nemzeti lakossággal indokolt méltatlankodást váltott ki a vajdasági kisebbségeknél (bár rejtett formában).

Így a hatalmon levők nyíltan kimutatták a nemzeti kisebbség iránt

érzett bizalmatlanságukat, és ezzel már az államszervezés kezdetén nagyon megsértették őket.

Nem a nemzeti kisebbség az oka annak, hogy ezen a vidéken született, mint ahogy a szerbek és horvátok sem tehettek róla, hogy Vajdaságban születtek annak idején, mikor az az Osztrák-Magyar Monarchia fennhatósága alatt volt. Nem volt eléggé megfontolt dolog, hogy többszáz nemzeti kisebbséghez tartozó lelket *nemzetiesíteni* akarták, vagy pedig a nehéz gazdasági helyzet miatt széttelepíteni. Vajdaságból nem lehet olyan tartományt csinálni, ahol nemzeteink vannak abszolút többségben, és ez nem is szükséges. Az állam demokratikus berendezésével, Vajdaság népeinek egyforma jogokhoz juttatásával kulturális, nemzeti és gazdasági téren egyaránt meg lehet szüntetni minden eddigi vitát és nézeteltérést ezen a téren. Tudomásul kell venni, hogy nincs semmilyen nézeteltérés egyik, másik vagy harmadik nemzetiség dolgozó népe között, mert a dolgozó nép érdekei, függetlenül nemzeti hovatartozásukra, mindig megegyeznek. Ez nem jelenti azt, hogy a dolgozó nép számára nem létezik nemzet. Ellenkezőleg.

A munkásság köreiben, különösen a tudatosabbak között, nincs olyan, aki a revizionizmus hatása alá kerül. A revizionisták a fasizmus élcsapatává váltak. A munkásosztály, a fasizmus és a rabság esküdt ellensége, a revizionizmus ellen is harcol. A revizionizmus Vajdaságban csak a magyarok, kulákok, nagybirtokosok és a népellenes intelligencia körében vert gyökeret. A munkásság, tudjuk, szemben áll a fasizmussal és mindennel, ami a fasizmust szolgálja.

A világháború után a szomszédos államokkal kötött békeszerződések szerint a nemzeti kisebbségeket a Szerb—Horvát—Szlovén Királyság, a jelenlegi Jugoszlávia területén, tehát Vajdaság területén sem szabad elhanyagolni, mellőzni. Idézzük itt az 1919. szeptember 10-én aláírt St. Germain-i békeszerződés 7. szakaszát, amelyet a nagyhatalmak: USA, Britt királyság, Franciaország, Olaszország és Japán, valamint országunk írt alá.

„Minden polgár egyenlő a törvény előtt, egyforma polgári és politikai jogokat élvez a fajra, nyelvre és vallásra való tekintet nélkül."

Az említett békeszerződés e szakaszát megsértette az uralkodó osztály. A polgári jogaik sokszor még a nemzeti többségnek sincsenek megadva, még kevésbé a nemzeti kisebbségnek! Ha pedig az egyenlőségről van szó, a nemzeti kisebbséget nem lett volna szabad kizárni a földosztásból. Nem polgári egyenlőség az, ha az egyik, ha csak morzsákat is kap, a másik pedig semmit. Ha az uralkodó osztálynak lépéseket kellett tenni a nemzeteink gazdasági helyzetének javítása érdekében, akkor tovább kellett volna mennie, és kiterjeszteni azt a nemzeti kisebbségekre is. De itt is harcra volt szükség, hogy ezt kifejezze. A nemzeti kisebbségek jogaiért

folytatott harcot a munkásosztály kellett volna, hogy véghezvigye. Annak, hogy ez a harc el sem kezdődött, több oka volt: részben a munkás és parasztok közötti egyetértés hiánya, részben a munkásosztály, a parasztság és a nemzeti mozgalmak közötti kapcsolat hiánya. Ezt természetesen kihasználták a nagybirtokosok és a tőkés osztály képviselői, ezért igyekeztek megakadályozni minden olyan megmozdulást, melynek célja a dolgozó nép helyzetének javítása volt.

4. A földtulajdon átvitelének halogatása

A földtulajdon telekkönyvi átvitelének halogatása különböző természetes következményekkel járt. A földosztásban részesült paraszt bizalmatlanul nézett a kapott földre. Nem művelhette úgy, mint a sajátját, hisz bármely nap elvehették tőle. Már húsz éve a földosztásnak, és még mindig van olyan paraszt, aki nem hiszi, hogy a föld az ő tulajdona lesz. A gyanakvásukat szítja az uralkodó osztály és egyes pártok is, hogy így állandóan maguk mellett tudják őket. Elvenni a földet az egyiktől, és a másiknak adni egy időben nagyon jövedelmező munka volt. Ezért nem csoda, ha a paraszt úgy munkálta meg a kapott földet, mintha idegené lenne.

A kiosztott föld azért is idegen volt számára, mert egyidőben fizette utána az adót és az árendát, most pedig az adót és a törlesztést! Ez épp annyit tesz ki, mint az árenda a földre, néha még többet is. Tehát a parasztra kétszeres sarc van kiróva, és ezt mai napig sem szüntették meg! Ez a kétszeres sarc néha többet tett ki, mint a földből eredő összes jövedelem.

Ilyen körülmények között az „agrár-parasztnak" nem volt kedvére a munka. Ezért volt a földeken a hozam jóval alacsonyabb, mint akkor, amikor azok a nagybirtokokhoz tartoztak. Az alacsony hozam még annak is a következménye, hogy kis földterületet kaptak — ahogy azt már mondtuk is. A földet kapott parasztság ezt a darabka földet primitív eszközökkel, gyenge lovakkal művelte (1925-ben Vajdaságban még volt likai eke).

Hogy a parasztoknak mennyi rossz származott a földtulajdon átvételének halogatásából, azt egy konkrét példán mutatjuk be.

A nagybecskereki Stajićevo telepen él most többek között Putnik O. Stevan családja. Míg ezeket a sorokat írjuk, előttünk a péterrévei agrárreformot végrehajtó bizottságnak az említett telepesre vonatkozó hiteles dokumentuma. Úgyszintén előttünk van „Az agrárparaszt adósságának törlesztési könyve a nagybirtokokon végrehajtandó agrárreform pénzügyi rendezéséről szóló rendelet alapján". A törlesztésről szóló 805. számú

határozatot még 1936. január 24-én meghozták. A határozat főbb részei: A határozat sorszáma 229. Nagybirtok: Magyar Agrárkölcsönző Intézetek Országos Szövetsége. Adókataszteri község: Écska. Putnik Obrad Stevan javára, Stajićevo község — az állam kisajátította a következő ingatlanokat, amelyek a Magyar Agrárkölcsönző Intézetek Országos Szövetségeinek tulajdonát képezték Écska adó-kataszteri községben:

Telekkönyvi	parcella	100 (a)	21—502	szántók	4 kat. h.	és	280	n.
"	"	100 (a)	64—		4 "	és	30	n.
"	"	12 (a)	198—	kert			524	n.
"	"	12 (a)	3/199—	udvar			285	n.

Összesen:	8 kat. h. és 1109 négyszögöl
pénzbeli szolgáltatás	24 148,74 dinár

Az új tulajdonos a Stajićevói Agráregyesületnek 4 726,69 dinárral tartozik. Ezt az összeget 30 év alatt kell letörlesztenie 5%-os évi kamattal, ami 1 572,04 dinár. Az annuitásokat az adóhivatalon keresztül a Belgrádi Privilegovana agrarna banka számlájára fizeti. Emellett a határozat érvényrejutásától számított 30 napon belül köteles befizetni a kolonizációs alapba 2% járulékot, ami 485 dinár, és tovább 2%-ot két éven belül. Ha nem fizeti be 30 napon belül a 2% járulékot, úgy veszik, mintha lemondott volna a földről, és azt más érdekelt számára expropriálják.

Mindenek előtt, ki szeretnénk emelni, hogy Putnik O. Stevan, akiről itt most szó van, mint minden telepes 1921-től 1932-ig árendát fizetett a kapott földért. Az árenda évente több mint 500 dinár volt. Eddig tehát árenda gyanánt 5000 dinárt kellett fizetnie. Most, hogy már néhány éve nem fizet árendát, az előbb idézett határozat alapján törelsztheti a földet 30 éven át. S. Putnik sorstársaival együtt 8 kat. h. földjéért 50 év alatt több mint 53 000 dinárt kell, hogy fizessen. Emellett még rendszeresen kell, hogy fizesse a többi kamatot is, amely 2000 dinárt tesz ki évente.

Vajon S. Putnik szert tehet-e ekkora jövedelemre, hogy mindezt kifizesse? Hát lássuk csak:

Ennek az embernek sem igavonó, sem szerszáma nincsen. Fizetnie kell a szántásért, vetésért, betakarításért stb., a többi munkát maga végzi el 6 tagú családjával. A földet évről évre búzával és kukoricával vetik be. A gyenge megmunkálás következtében csökken a hozam. Az idén (1937) földjének azon a részén (4 kat. h.), amely búzával volt bevetve, csak 25 q búza termett (ugyanezen a földön, ha jól megművelik, rendszeresen trágyázzák két-háromszor nagyobb hozam is lehet). A vetéskor szét-

szórt 5 q-t, a szántásért, vetésért, betakarításért odaadott 4 q-t és körülbelül 2 q-t egyébért. A jövedelem a 4 kat. h.-ról tehát 14 q búza. Az akkori piaci áron ez 2450 dinárt ért. Ha úgy vesszük, hogy a kukorica is ennyit jövedelmezett (a kukorica rendszerint többet jövedelmez, de több munka is van vele), akkor a telepes összjövedelme 1937-ben 4900 dinár volt. Most jönnek a kiadások. Tegyük fel, hogy kifizette az összes adót, 1500 dinárt, a kolonizációs alapba 485 d-t, az első annuitást 1572 dinárt. Maradt neki 1343 dinárja. Az egy főre naponta átlagosan mindössze 0,61 dinár jut. Ebből kellene megvenni az élelmiszert, ruhát, orvosságokat és fizetni az orvost. Ez lehetetlen! S. Putnik ebben az évben nem fizette sem a kolonizációs alapot, sem az annuitást, sem az adót. És csak így tudta valahogy családjával tengetni életét az 1937-es évben.

A fenti példát nem kellett volna külön keresnünk. Hasonló esetek tömegéből választottuk. Vajdaságban így él a telepesek több mint 50%-a. Egyesek közülük még nehezebben tengetik életüket, és nagyon ritka az az eset, hogy egy telepes, az összes kivetett terhek mellett is tisztességesen éljen.

Mit tehetnek ezek az emberek? Egyedül annyit, hogy nem fizetnek semmilyen törlesztési annuitást. De, hogy ezzel szembeszálljanak, szervezett erőre van szükség. Eddig nem fizettek, halogatták. Rendelet volt rá, hogy az 1938. december 11-i választások előtt senki se emlegesse az annuitásokat, mert ez az agrár szegénység ellenállását váltotta volna ki. A választások után mindegyik megkapta az agrárparaszt adósságának törlesztési könyvét „A nagybirtokokon végrehajtott agrárreform pénzügyi rendezéséről szóló rendelet" alapján. Ez azt jelenti, hogy valóban sor került a törlesztésre. Nemcsak az egy évre szóló annuitás törlesztését követelik, hanem az elmaradtakét is, ami több mint 10 000 dinár.

A nagybirtokosok ellenállást fognak tanúsítani, mert ez keresztezi érdekeiket. Ezért kell, hogy valaki nyomást gyakoroljon rájuk. Ez a valaki pedig nem lehet más, csakis a földet kapott parasztok, csak azok akiknek, ezt törleszteni kell. Az egész proletariátus pedig a szövetségesünk lesz, mert csak neki használ a széles néprétegek anyagi helyzetének javulása. A nagybirtokosoknak és a többi kapitalistának ez semmiképp sem érdeke.

Ez égető kérdéssé vált. Azonnal hozzá kell látni megoldásához. A szegényparasztok helyzetük szerint fél proletárok. Közeledjenek minél jobban a munkásosztályhoz és politikai pártjához. Csak ezen a közeledésen múlik, vajon tényleg megkezdik-e a szegényparasztok adósságuk törlesztését, vagy a nagybirtokosok kénytelenek lesznek eltörölni a rájuk rakott terheket.

Ha már ennél a példánál tartunk, és ha már a nagy terhekről beszé-

lünk, érdemes megemlíteni, hogyan engedték el az állami adót az agrár szegénységnek és telepeseknek.

A kolonistákat az adófizetés alól 10 évre felmentő Rendelet meghozatalakor előreláttak egy formaságot is. Minden telepesnek külön kérvényt kellett beadnia a felmentésre. Természetesen, erről értesíteni kellett volna az érdekelteket, méghozzá a leghozzáférhetőbb módon, vagy pedig be sem kellett volna vezetni ezt a formaságot. Mindannyian jól tudjuk, hogy nem Franciaországban vagy Dániában élünk, hogy parasztjaink nem olvassák a Hivatalos lapot, és mennyi a szegény, dolgozó paraszt, aki egyáltalán semmit sem olvas. Ezért kellett volna a Rendelet kiadása után valakinek egybehívni őket, hogy megmagyarázza a helyzetet. De erre senki sem érezte magát hivatottnak. Amikor az egyik helységben meg akartam magyarázni a parasztoknak ezt a dolgot, és később is, a tartozás „csökkenése" után, engedélyt kellett kérnem rá a járási vezetőségtől. Engedély helyett azonban olyan végzést kaptam, amelyben többek között ez állt: „hogy ne lázítsák a békés és lojális polgárokat". Természetesen a telepesek nem értesültek idejében a Rendelet által előírt formaságról, és nem adták be idejében a kérvényt. Amikor idővel megtudták — már késő volt. Így a telepesek jó részének utólag készítették el a kérvényét, „kapcsolatot" és „ismerőst" kerestek, hogy utólag „becsempésszék". Emellett egyes helységekben a hivatalnokok 85 dinár illetéket is elkértek a telepesektől és ahelyett, hogy elküldjék a kérvényt az illetékes helyre, a szemétkosárba dobták azt. Így költötték a lelkiismeretlen hivatalnokok is a telepesek pénzét, ami aztán azzal járt, hogy az adófelmentés helyett, az adó kétszeresét kellett fizetniük.

Így segítik a szegényparasztokat és általában a szegénységet egy olyan társadalomban, ahol nincs demokrácia, és ahol a szabadságot is elfojtották.

Ezért a dolgozó nép létkérdése, hogy összefogjon a harcban. Csak a demokratizmus kiharcolásával lehet megteremteni Jugoszlávia államainak minden népe számára azokat a feltételeket, amelyek biztosítják gazdasági, szociális, kulturális és nemzeti fejlődését.

5. A föld kiváltása lehetetlen

Az ismert korfui Egyezmény (deklaráció) tele volt szép reményekkel és szép ígéretekkel. Azokban a napokban adták ki, mikor hadseregünk az utolsó harcokat vívta a szerb nép felszabadításáért az Osztrák-Magyar Monarchia alól, és amikor Oroszországban felszabadító háború folyt, mikor a kapitalizmus jármát akarták lerázni a tömegek. — Sötét gondolatok nehezedtek a szerb uralkodó osztályra, hogy rögtön a háború

befejezése után vagy még a háború ideje alatt meg ne ismétlődjenek az orosz események nálunk is. Ebből született az agrárreform gondolata. A bolsevizmus hulláma elárasztotta volna Közép-Európa minden államát, ha a mezőgazdasági országokban a munkásosztálynak és parasztságnak nem ígérnek agrárreformot. Az ipari országokban a szociális demokrácia a meglevő rendszer védelmére sietett.

Magyarországon nem ígértek agrárreformot (figyelembe kell venni, hogy Magyarország legyőzött ország volt) és ez jelentősen hozzájárult a forradalom kitöréséhez. Annak pedig, hogy a proletariátus nem tudta megtartani hatalmát a legfőbb oka az, hogy a tanácsok nem fordítottak gondot az agrár kérdésre és a parasztttömegek pszichológiájára, a nagybirtokokat egészbe hagyták és a feudalizmusból rögtön a szocializmusba akartak átlépni. (Szovhozokat alkottak földosztás helyett, és a parasztokat meg akarták nyerni a forradalom ügyének.)

A nagybirtokok expropriálásáról szóló Előzetes Határozat az egyesült állam első kormánya adt aki. Ez a határozat egyszerűen előirányozta a föld elvételét a nagybirtokosoktól, és a falusi szegénység közötti szétosztását, minimális kártérítés mellett. Ezekből a határozatokból, és azokból is, amelyek követték, nem jóindulat érződik a parasztság iránt. Ennek az elsődlegesen meghozott agrártörvénynek az alapján a kiosztott földet a parasztok húszéves törlesztéssel fizették.

Ebből mi valósult meg, azt már az előbbiekből láttuk. Húsz év helyett a földet 50 évig kell törleszteniük a parasztoknak! A földnek így az ára háromszorosa lesz az eredetileg megállapított árhoz viszonyítva. Olcsóbb volt a föld, amikor azt a parasztok kapták, mint amennyit ma fizetniük kell. A rossz agrárpolitika és az agrárbürokrácia lelkiismeretlensége folytán az agrárreform teljesen célját tévesztette. A további törekvés, hogy befejezzék ezt a felületes reformot, már nem javíthatja ki az eddig okozott hibákat, hanem még csak elmélyíti. Ezáltal teljes egészében eltérnek a régebbi rendelkezésektől. Mindez, ami az előző rendelkezésekkel és a Vidovdani alkotmánnyal törvényesítve lett (amelyet a horvátok nélkül hoztak meg, és ebben rejlenek az első félreértések okai) nem lépett életbe. A Vidovdáni alkotmányban szó van a magántulajdon korlátozásáról abban az esetben, ha a többség kárára van. Mindennek ellenére a föld a nagybirtokosok tulajdonában maradt, pedig a paraszti tömegeknek nagy kára származott belőle.

Eddigi fejtegetéseinkből világosan látszanak az agrárreform hibái. Ittott beszéltünk arról is, hogyan kellett volna a reformot végrehajtani, miért nem hajtották végre következetesen, és arról, hogy miért tértek el a megadott elvektől. Már az előbbiekben elmondtuk, hogy az agrárérdekeltek száma Vajdaságban 150 000-ret tett ki, ám az 1931-ben szociális

intézményeink által összegyűjtött, Vajdaságra vonatkozó adatok alapján csak 65 643 földműves volt.

A helyzet ilyen méretű romlása hihetetlennek tűnik, ha nem tudjuk mindazt, amit az eddigiekben elmondtunk. De ha ezt figyelembe vesszük, akkor nem csak valószínű, hanem megdönthetetlen tény: az agrárérdekeltek 56,3%-ának nincs többé földje.

A szétosztott föld legnagyobb része a kulákok és kapitalisták kezére került. Ezek könnyűszerrel jutottak olcsó földhöz, növelték birtokaikat, és most sikerrel kezdik alkalmazni a modern technika vívmányait.

Fordította *Árokszállási-Borza Gyöngyi*